

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

ŠMEJDI

obraz seniorů na internetových diskusích v souvislosti s dokumentem

Silvie Dymákové

Vladimír Lederer

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Vladimír Lederer

obor sociologie – 2013 – 2016

název práce:

ŠMEJDI

obraz seniorů na internetových diskusích v souvislosti s dokumentem

Silvie Dymákové

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Váně, Ph.D.

Plzeň 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně a s použitím pramenů a literatury uvedených v bibliografii.

V Praze, dne 31. 3. 2016

.....

Abstrakt

Tato práce se zabývá tím, jak je konstruován diskurzivní obraz seniorů na internetových diskusích vztahujících se k filmu Silvie Dymákové *Šmejdi*. Za použití kritické diskurzivní analýzy dle Normana Fairclougha byly identifikovány dva hlavní diskurzivní repertoáry. První klade odpovědnost za kontroverze plynoucí z filmu více na stranu seniorů, ten jsem nazval *mohou si za to sami*, druhý je charakterizován empatičtějším přístupem diskutérů, kteří vnímají seniora v tomto kontextu jako *oběť*. Svá zjištění jsem vztáhl ke kritice konceptu aktivního stárnutí od Jaroslavy Hasmanové Marhánkové a dospěl k závěru, že se v rámci diskurzivních reprezentací seniorů objevují koncepty, které potvrzují její obavy z tvorby nových forem nerovností.

Klíčová slova: ageismus, stárnutí, diskurzivní analýza, Fairclough, Šmejdi, Dymáková, internetové diskuse, prodejní akce, senior

Abstract

This thesis deals with the manner in which the discourse representation of the seniors is created in Internet discussions related to Silvie Dymáková's documentary *Šmejdi (Scums)*. Using the Norman Fairclough's discourse analysis there were two discourse repertoires identified. The first repertoire places responsibility for controversies ensuing from the movie more to the seniors, hence I labelled it *they only have themselves to blame*; the second repertoire is characterised by more emphatic approach of the debaters who within this context perceive the seniors as *victims*. I related my findings to the criticism of the active ageing concept that was voiced by Jaroslava Hasmanová Marhánková and I conclude that within the discourse representations of the seniors there occurred concepts which confirm Ms Marhánková's concerns that new forms of inequalities are emerging.

Keywords: ageism, ageing, discourse analysis, Fairclough, Scums, Dymáková, Internet discussions, sales presentation, senior

Obsah:

1. ÚVOD	1
2. TEORETICKÉ UKOTVENÍ	3
3. VÝZNAM PROJEKTU	7
4. METODOLOGIE	7
5. VÝZKUMNÁ OTÁZKA	11
6. DISKURZIVNÍ ANALÝZA	11
<i>MOHOU SI ZA TO SAMI</i>	13
<i>KONCEPT OBĚTI</i>	22
7. ZÁVĚR	27
8. LITERATURA	30
9. SEZNAM ANALYZOVANÝCH ČLÁNKŮ	32

1. Úvod

V roce 2013 rozvířil mediální vody dokument Silvie Dymákové Š m e j d i, ve kterém se autorka zaměřila na praktiky prodejců na předváděcích akcích, orientovaných zejména na seniory. Z dokumentu vyplynuly šokující skutečnosti o postupech uplatňovaných vůči této skupině našich spoluobčanů. Manipulace, nátlakové metody prodeje, nevybíravé jednání prodejců a zároveň zoufalství a deziluze seniorů, kteří pak čelí existenčním potížím v důsledku neadekvátních investic, k nimž byli v rámci těchto prodejů přinuceni.

Význam dokumentu spočívá nejen v tom, že poukázal na konkrétní problematické praktiky podnikatelských subjektů, ale i v tom, že upozornil na samotný fakt, který byl doposud většinovou veřejností vnímán spíše okrajově, totiž že existuje velká skupina lidí, seniorů¹, kteří nejsou ani podnikatelskými dravci, ani zkušenými občany, orientujícími se v mnohdy nepřehledném labyrintu legislativy, kteří jsou nezřídka sociálně slabí, osamělí, a přesto vyhledávají takové problematické formy využití volného času. Proč to dělají, co je k tomu vede, co jim chybí, že hledají kompenzaci tak problematickým způsobem?

Film se také ptá, co vede staré lidi k opakovaným návštěvám těchto akcí. Jak je možné, že ač byli vystaveni nedůstojnému zacházení, že za „výlet zdarma“ často zaplatili částky převyšující jejich skromné možnosti, přesto neodolají a jedou znova.

Ve své bakalářské práci bych chtěl využít mediálního ohlasu na toto téma a analyzovat jeho dopady na veřejnost, v tomto případě reprezentovanou diskutéry na internetových portálech.

---

¹ Seniozem je v tomto kontextu míněn člověk staršího či důchodového věku, neomezují tento výběr pouze na účastníky prodejních akcí, protože sami diskutéři používají tento termín v obecném významu, aby mohli jednání seniora jako účastníka akcí konfrontovat se seniory, již se prodejních akcí nezúčastňují.

Chtěl bych se soustředit na způsoby, jakými diskutéri konstruují obraz seniorů ve vztahu k tématům prezentovanými příslušnými mediálními texty. Předpokládám, že média neuchopují téma „Šmejdy“ pouze ve vztahu ke zmiňovanému dokumentu, ale že je rozvíjejí i v širších souvislostech, tedy že „Šmejdy“ nevnímají pouze jako dokument, ale že je v rámci svých výstupů přejala jako označení této problematiky (diskutovaných nabídkových zájezdů) jako celku.

Tato tematika se úzce dotýká životního stylu seniorů, diskurzů, jakými jsou v současné době konceptualizovány způsoby, jakými mají staří lidé trávit svůj čas. Diskutující pod mediálními výstupy, věnovanými tomuto fenoménu, tyto trendy reflektují a interpretují, vytvářejí diskurzivní konstrukty, které určují postavení seniora ve společnosti. Operují s širšími společensko-ekonomickými koncepty, jež určují, jak by měl senior žít.

V diskusích velmi často zaznívají argumenty, u nichž lze identifikovat paralely s konceptem aktivního stárnutí, zpracovaného Jaroslavou Hasmanovou Marhánkovou, čímž se konkretizují rizika, na která autorka ve své analýze *„Aktivita jako projekt“* (2013) upozorňuje. Jsou to rétorické figury části diskutujících, která je v tomto textu identifikována jako zastánci diskurzivní linie „Mohou si za to sami“. Také se v těchto diskusích často objevují formulace politik, které zmiňují Petr Sak a Karolína Kolesárová, již se ve své knize *Sociologie stáří a seniorů* věnují posunu vnímání sociálního kapitálu a jeho konotacemi s neoliberalismem² (Sak, Kolesárová, 2012, str. 19).

Předmětem této práce je analýza diskurzivních konstrukcí a repertoárů, jimiž diskutující konstruují obraz seniora v kontextu situací, kdy je v rámci obchodních aktivit vystaven nekorektnímu jednání. Jak interpretují vzniklé situace, jakými

---

² Neoliberalismus není podle ekonomů pevně vymezený pojem, jeho zastánci je zpravidla odvozován od Washingtonského konsensu, který stanovuje v deseti bodech zásady fiskální politiky OECD, MMF a světové banky. Jiní jeho interpreti, kteří bývají nazýváni levicovými, poukazují na jeho přílišný příklon k individualismu a odklon od solidarity. (Martin Tománek: *Selhal v Latinské Americe Washingtonský konsensus*, 2011)

jazykovými prostředky tyto situace popisují, jak v tomto kontextu vnímají předmětného seniora, jak prodejce a jak reflektují sociální kontext, který vznik této kontroverze umožňuje.

2. Teoretické ukotvení

Tato práce se úzce váže na problematiku stáří a seniorů, konstrukci a uplatňování moci v rámci diskurzivních praktik diskutérů. Sociologií stáří a seniorů se věnují ve své práci Petr Sak a Karolína Kolesárová. Ve své knize *Sociologie stáří a seniorů* poukazují na posun ve vnímání sociálního kapitálu a s ním spojenou sociostabilitou, která, jak uvádějí, je průsečíkem prvků neoliberálního ekonomického modelu a sociální praxe (Sak, Kolesárová, 2012, str. 19) Autoři dále poukazují na zřejmý příklon ke dravému a kořistnickému přístupu k životu na úkor Kantova kategorického imperativu nebo atrofii empatie a soucitu. (Sak, Kolesárová, 2012, str. 19) Spojitost mezi těmito fenomény a přístupem k seniorům se pak projevuje i ve zkoumaných internetových diskusích.

Autoři zároveň upozorňují na to, že i když senior mnohdy nemusí v plné míře absorbovat neustálý příliv nových zkušeností a podnětů, má jiné devizy, jako zkušenosti, odstup a nadhled a z toho plynoucí sociální kompetence. (Sak, Kolesárová, 2012, 21 – 23)

Podle názoru Lucie Vidovičové, formulovaném v rámci projektu *Stárnutí, věk a diskriminace*, je věk jednou z klíčových strukturačních proměnných naší společnosti, netýká se to pouze senescence, uvádí, že význam věkovým kategoriím přisuzujeme od raného dětství, nicméně později ve středním věku se postupně snižuje a významu postupně nabývá ve věku pozdějším, kde získává navrch, a stává se jednou z nejdůležitějších kategorií charakteristiky jedince.

Z jejího výzkumu dále vyplývá, že ageismus³ má i genderový aspekt, například 44% respondentů souhlasilo s tvrzením, že „Muž s věkem zraje, kdežto žena prostě stárne.“ (Vidovičová, 2008)

Lucie Vidovičová v závěru knihy předkládá k úvaze možnosti, jakými senioři mohou reagovat na ageismus, nazývá to strategií vyrovnání a rozlišuje tři modely: biologický, který předpokládá, že biologické rozdíly mezi demografickými skupinami jsou dané, socializační, vychází z předpokladu, že pozorované rozdíly jsou naučené a nakonec strukturní, který předpokládá, že pozorované rozdíly jsou výsledkem sociálních struktur, které usilují o zachování statutu quo. (Vidovičová 2008)

Jaroslava Hasmanová Marhánková ve svém výzkumu *Konstruování představ aktivního stárnutí v centrech pro seniory* (2010) poukazuje ještě na jeden kontradiktorní aspekt stárnutí a ageismu, totiž že se v souvislosti s demografickými změnami a bojem proti ageismu objevil koncept tzv. „aktivního stáří“ (Marhánková 2010, 211) který by měl omezit sociální exkluzi seniorů. V rámci tohoto konceptu je zdůrazňována aktivita seniorů, jejich zodpovědnost za své životy, zároveň jsou potlačovány negativní stereotypy stárnutí, spojené s pasivitou a závislostí. (Marhánková 2010, 216) Tento koncept, jak uvádí Hasmanová Marhánková má však řadu nezamýšlených důsledků. Tím, že je vymezeno nějaké „dobré“ stárnutí, zároveň definujeme jiné, „špatné“ stárnutí. Jsou také problematizována fyzická omezení vyplývající ze stárnutí organismu, což může vést k další stigmatizaci jedinců, kteří se ke koncepci aktivního stárnutí nehlásí, nebo hlásit prostě nemohou. (Hasmanová Marhánková, 2010: 217)

Tématiku aktivního stárnutí podrobuje hlubší kritické analýze Jaroslava Hasmanová Marhánková v knize *Aktivita jako projekt* (2013). Vychází z toho, že

---

³ Ageismus – neboli věková diskriminace je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu. Projevuje se skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.“ (Vidovičová, L. 2005 *Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. Praha, Brno: VÚPSV, str. 5)

stárnutí bylo po dlouhou dobu konceptualizováno jako osobní a fyzický úpadek. Toto pojetí je však v současné době podrobováno revizi, která se více váže na logická východiska neoliberalismu, konotujícího sebedisciplinaci a odpovědnost. (Hasmanová Marhánková, 2013: 11) Přistupuje k tomu problému z pozic kritické gerontologie, jejímiž hlavními východisky jsou politická ekonomie stárnutí, která usiluje o interpretaci zkušeností se stárnutím, jejich vztahu k ekonomickým strukturám a z toho plynoucím sociálním nerovnostem, a nerovné distribuce moci na straně jedné a na straně druhé diskurzivní konstrukci stárnutí samotnými aktéry. Tyto dva úhly pohledu pak vytvářejí ideu stáří jako sociálně konstruované zkušenosti. (Hasmanová Marhánková, 2013: 13)

Koncept aktivního stáří je v současné době dominantním diskurzem v pojetí stárnutí, váže se mimo jiné na současné demografické tendence, tedy stárnutí populace, pro něž je jedním ze způsobů řešení. (Hasmanová Marhánková, 2013: 29) Závěry z tohoto výzkumu interpretují koncept aktivního stárnutí jako přínosnou snahu o zlepšení života seniorů, zároveň ale varují před jeho dogmatickou aplikací, jež by zejména v rámci neoliberalního přístupu a s ním spojeného akcentovaného individualismu mohla vést k reprodukci nových forem nerovností. (Hasmanová Marhánková, 2013: 145) Tyto nerovnosti jsou konstruované tak, že „aktivní stáří“ je normativní koncept, který ale není dostupný každému. V podstatě vytváří alternativní ideu stáří, které se paradoxně vyznačuje atributy „mládí“ jako jsou jistá dynamika, aktivní participace na společenském dění a podobně. Tímto způsobem je vytvářen koncept jistého „správného stárnutí“, což v sobě ovšem nutně nese i to, že tedy musí existovat i stáří „nesprávné“. Toto nesprávné stárnutí se týká, jak uvádí Hasmanová Marhánková, především takzvaného „čtvrtého věku“, který je z biologických příčin s konceptem aktivity obtížně slučitelný a dochází k marginalizaci a exkluzi těchto seniorů. (Hasmanová Marhánková, 2013: 99)

Vlastně by se dalo říci, že koncept aktivního stárnutí ani tak neřeší problematiku stárnutí jako takového, nýbrž vytváří normativní tlak na odklad stárnutí, které je

pak přijato o něco později, nicméně problém stárí jako takového zůstává neřešen.

Ve zkoumaných diskusích je často zmiňováno, že senioři účastníci se prodejních akcí tak činí proto, že nemohou či nechtějí vyhledávat jiné, méně problematické formy využívání volného času. Že jsou často vytrženi ze společenského života a tudíž jsou návštěvy těchto akcí jistou formou jejich společenské realizace, někdy až do té míry, že to hraničí s formou závislosti ne nepodobné patologickému hraní.

Problematikou života seniorů ve městech, vzájemné interakce seniorů a prostředí se zabývá kolektiv autorek Vidovičová, Galčanová, Petrová Kafková a Sýkorová v knize *Stáří ve městě, město v životě seniorů*. Jedním z aspektů, který může nabývat na významu v souvislosti s ochotou účastnit se prodejních akcí je zmenšující se akční pole seniora, který je tak odkázán na pomoc příbuzných či blízkých (Vidovičová et al., 2013: 140), není-li nic z uvedeného dostupné, může to být jeden z důvodů pro vyhledávání podobných akcí.

Autorky této studie také poukazují na vyšší míru percepce ageismu, charakterizované větou „Někteří lidé se chovají, jako bych teď, když už jsem starší, neměl (a) co poskytnout společnosti.“ (Vidovičová et al., 2013: 172) Toto je jeden z důležitých momentů, které mohou vysvětlovat zdánlivě iracionální chování seniorů, kteří jsou takto exkludováni, a mohou tímto způsobem hledat kompenzaci sociální deprivace.

Jaroslava Hasmanová Marhánková v komentáři o účastnících setkání v centrech pro seniory uvádí: *Byla to místa, kde se pravidelně setkávali se svými známými a navazovali vztahy nové. Možnost účastnit se těchto aktivit, komunikovat s ostatními, diskutovat, vzdělávat se či osvojovat si nové dovednosti se pro mnohé z nich stávala důležitým zdrojem vlastního sebevědomí.* (Hasmanová Marhánková, 2013: 141) Tento text do značné míry ukazuje, co možná účastníci prodejních akcí hledají, činnost, setkání aktivitu. Jistě není náhodou, že prodejní

akce pro seniory jsou do jisté míry koncipovány podobně jako přednáška či kurz, kde je účastníkům předáváno nějaké „vědění“, jakkoliv v tomto případě zavádějící.

3. Význam projektu

Domnívám se, že výsledky těchto analýz by mohly být přínosné pro organizace zabývající se problematikou seniorů, jakož i pro naši politickou reprezentaci. Vycházím z předpokladu, že diskurz uplatňovaný dominantní složkou společnosti vůči její marginalizované části má prostřednictvím celé řady mechanismů jako např. sebesplňující se proroctví či Thomasův teorém (Merton 2000: 196) přímý vliv na její žitou realitu na žitou realitu.

Tato práce by měla pomoci při orientaci ve vnímání seniorů v rámci určitých segmentů společnosti a umožnit efektivnější tlak na změnu negativních diskurzivních stereotypů. Jsem přesvědčen, že hlubší pochopení způsobů, jakými je konstruována senescence v rámci diskurzů může významným způsobem přispět k pochopení mechanismů jejich exkluze a pomoci lepší integraci seniorů do naší dynamické společnosti.

4. Metodologie

Tématem této analýzy jsou diskurzivní reprezentace seniorů tak, jak jsou konstruovány na internetových diskusích vztahujících se k filmu Sylvie Dymákové „Šmejdi“.

Diskurz je velmi komplexní entita, lze jej chápat jako „uspořádaný soubor vět o daném předmětu, jako konkrétní podobu vědění“ (Petrušek et al, 1996, 213), nicméně se domnívám, že pouze s takto obecnou definicí k diskurzivní analýze přistupovat nelze.

Jedním z nevýznamnějších autorů, s jehož jménem je pojem diskurzu spojován je francouzský filosof Michel Foucault. V jeho pojetí je diskurz svébytný útvar, nepočítá s existencí autora diskurzu v běžném slova smyslu, autor textu je v

rámci jeho přístupu spíše uživatelem a zároveň součástí diskurzu, protože jeho jméno je vlastně také jakási „validační značka“ příslušného textu, podle jména autora přepisujeme textu míru důležitosti a význam, a do jisté míry také smysl. Tedy není jen prvkem určitého diskurzu, ale zároveň vykonává klasifikační funkci a dává texty do vztahů mezi sebou. (Foucault 2006)

V knize *Řád diskurzu* Foucault uvádí, že v každé společnosti existují mechanismy, které produkci diskurzu nějakým způsobem limitují a snaží se jeho moc omezit, v naší společnosti je to princip *vyločení*. Identifikuje tři způsoby vyločení, jsou to: *zákaz*, jenž může být identifikován jako tabu, rituál okolností či výhradní právo mluvčího užívat předmětný diskurz. (Foucault 2006: str. 9) *Rozdělení a odvržení*, které autor zpříkladňuje bláznem, jehož řeč nikdo nebere vážně a která je v tomto smyslu pouhým souborem zvuků. (Foucault 2006: str. 10) A konečně *protiklad pravdy a nepravdy*, kde se odvolává na vůli k pravdě, kterou chceme vědět, poukazuje na to, že v perspektivě zpětného pohledu se může pravda jevit jako něco proměnného a nestálého, jež je udržováno společenskými institucemi, jako pedagogika nebo třeba i výzkumné ústavy. (Foucault 2006: str. 14)

Martin Vávra ve své studii *Diskurz a diskurzivní analýza v sociologii* (2008) identifikuje tři základní přístupy k diskurzivní analýze, jsou to Foucaultův archeologický přístup, Kritická diskurzivní analýza (CDA), reprezentovaná autory Teunem van Dijkem, Ruth Woodakovou a Normanem Faircloughem a diskurzivní psychologie Nigela Gilberta a Michaela Mulkaye. (Vávra, 2008)

Během pilotáže jsem si uvědomil, že postoje diskutujících k problematice seniorů lze kategorizovat podle ideologických východisek diskutérů. Konstrukce ideologie a každodennosti je doménou kritické diskurzivní analýzy (Wodak – Meyer 2009: 8), čtenář tedy není pouhým konzumentem textů, ale spolupodílí se na vytváření jejich smyslu (Wodak – Meyer 2009: 6), rozhodl jsem se proto přistupovat k této práci z pozic právě *kritické diskurzivní analýzy*.

Kritická diskurzivní analýza je rovněž komplexní a obtížně uchopitelný postup, Jiří Nekvapil v úvodu k monotematickému číslu Sociologického časopisu, zaměřenému na Analýzu promluv a textů, analýzu diskurzu, uvádí, že termín diskurz je ve své podstatě mnohoznačná entita, nechápe diskurz jako pouhý text nebo promluvu, ale spíše jako systémy, které formují sociální realitu v rámci jak vnitrovětných vztahů tak i širších „vněvětných“ kontextů. (Nekvapil 2006: 263)

Kritická diskurzivní analýza, jak uvádí Martin Hájek ve své knize *Čtenář a stroj*, chápe diskurz jako nástroj udržování nerovnoměrného rozdělení moci ve společnosti. (Hájek, 2014: 121) Tento přístup se zabývá koncepty jako dominance, hegemonie a moc. Reflektuje sociální kontext a jeho ideologické pozadí (Miessler 2008, str. 118). Norman Fairclough dává do souvislosti sociální praxi a diskurz. (Fairclough. 1992, str. 4) Jeho přístup je založen na snaze sledovat změny v jazyce a jejich propojení se společenskými událostmi a změnami. (Fairclough 1992: 1) Vychází z konceptu tří entit, samotného textu, diskurzivní praxe a konečně praxe sociální (Hájek 2014: 122), dále pak je diskurz konstrukčním prvkem politické a sociální praxe, který tuto praxi legitimizuje (Fairclough 1992: 67).

Protože legitimizace sociální praxe, v tomto případě způsob zacházení se seniory, je důležitým předmětem diskusí, hledal jsem tedy inspiraci pro analýzu právě v přístupu Normana Fairclougha.

Kritická diskurzivní analýza podle Fairclougha postupuje třemi fázemi: *Deskripce* – zaměřená na samotný jazykový projev, lingvistické figury, slovní zásobu, gramatiku. *Interpretace* – Zkoumá samotnou diskurzivní praxi, identifikuje diskurzy spojené s určitým kontextem, s určitou situací (Vašát, 2008: 108). Fairclough se v tomto kontextu orientuje na tři základní kontexty: Kdo mluví, v jakém jsou vztahu a jaká je role jazyka. (Fairclough, 1989: 148) *Explanace* – zaměřuje se na sociální východiska výše uvedených diskurzivních entit, tedy je to způsob, jak nahlédnout diskurz jako součást vyjednávání a produkce mocenských vztahů (Fairclough, 1989: 163) V této části je tedy naším cílem určit,

jakým způsobem je diskurz v rámci situačního, institucionálního a sociálního kontextu formován. (Vašát, 109)

Metodiku výzkumu v rámci kritické diskurzivní analýzy shrnuje Petr Vašát do několika jednoduchých principů: *Princip spolehlivosti*, jehož imperativem je to, aby nevycházela z jednoho textuálního znaku, ale aby pracovala s více prameny. Dále *princip komplexnosti*, který odkazuje k propojení lingvistických a intertextuálních znaků a konečně *princip transparentnosti*, jehož požadavkem je, aby výzkumník dokládal své závěry konkrétními příklady z analyzovaného textu. (Vašát, 2008: 108)

Výběr diskusí

Články věnované tomuto tématu jsem vybíral na základě klíčových slov, tedy jména autorky dokumentu „Dymáková“ a samotného dokumentu „Šmejdi“ s pomocí rozšířeného vyhledávání vyhledavačem Google, které umožňuje stanovit doménu, na kterou bude vyhledávání cíleno. Samozřejmě i tento způsob výběru má svá úskalí, (Homoláč: 2006, str. 333) poukazuje na to, že takto vybraný vzorek může tuto problematiku zmiňovat jen okrajově, nicméně domnívám se, že v tomto případě je pak na výzkumníkovi, aby posoudil, zda příslušný článek je dostatečně relevantním, a nemělo by to zásadním způsobem ovlivnit výsledky výzkumu.

Dalším problémem, s nímž bylo třeba se vypořádat, bylo časové omezení vybíraného vzorku. Počátek je daný uvedením tohoto dokumentu do kin, problém vyvstává s tím, kde určit dělicí čáru, kdy sběr dat ukončit. Rozhodl jsem se provést rešerši navrhovaných diskusí, co do četnosti příspěvků, výsledkem bylo, že toto téma v průběhu času zřejmě pro diskutující ztrácí na atraktivitě a množství diskutujících má tendenci klesat, nicméně v zájmu co nejširšího záběru výzkumného vzorku jsem se rozhodl limitovat sběr dat říjnem 2015. Jsem si vědom, že v průběhu zpracovávání práce po tomto datu může dojít k událostem, které zájem o tuto tematiku ožíví, či dokonce modifikují diskurz užívaný

diskutujícími, který nebude zahrnut do zkoumaného vzorku, nicméně to by pak mělo být předmětem jiného výzkumu, reflektujícího příčiny této změny.

Dalším z fenoménů, který bude nutné zohlednit, jsou specifika formátu diskusních skupin, tedy skutečnost, že identity diskutující na internetových fórech jsou de facto anonymní, často může jednoho člověka reprezentovat více multiidentit (multáci), někteří mohou být tzv. trollové⁴, známí svou destruktivní činností v těchto diskusích. Většinou nevíme ani kdo fyzicky sedí za počítačem.

Domnívám se, že tento problém nabízí velmi jednoduché řešení, a to nesnažit se odlišovat multiidentity, trolly a podobně. Jednoduše vycházet z toho, že toto jsou jevy, které také tvoří diskurzivní odraz zkoumaného jevu, a které jsou specifikem internetového světa. A diskusní identita reprezentovaná nickem se tak stává, v rámci diskurzivní analýzy svébytnou entitou, která má svá specifika, odlišná od „živých“ diskutérů či jinak jednoznačně identifikovatelných zdrojů.

5. Výzkumná otázka

Z projektu by měla vyplynout odpověď na to, jak vnímá (internetová) veřejnost seniory, jak konstruuje obraz seniorů ve svých promluvách, či jak se staví k podnikatelským aktivitám vedoucím k jejich poškození, zda a jakými způsoby dochází k legitimizaci symbolického násilí na seniorech, jak se projevuje ageismus na diskusních fórech.

6. Diskurzivní analýza

Film Silvie Dymákové se zaměřuje primárně na výjezdové akce, na nichž je seniorům nabízeno zboží pochybné kvality za značně přemrštěné ceny. Autorka se účastnila řady těchto akcí a za pomoci skrytých kamer zdokumentovala

---

⁴ Trollové, Trolling, jedná se o specifický přístup diskutérů na internetových portálech, kdy diskutér neusiluje o prezentaci svých názorů či postojů, nýbrž je motivován snahou diskusi destabilizovat, narušit.

What is a troll, dostupné z webu Indiana university, <https://kb.iu.edu/d/afhc>

praktiky, jakých prodejci užívají, aby své zboží prodali účastníkům těchto akcí. Z dokumentu vyplývá, že tyto metody jsou značně nevybíravé, využívají nerovného postavení účastníka akce, tedy seniorů, vůči prodejcům.

Účastníci jsou zpravidla pod záminkou výletu a nějakých benefitů nabízených zdarma odvezeni na vzdálené místo, nezřídka jiné, než je inzerováno, a tam jsou de facto vydáni prodejcům na milost, neboť mohou čelit v případě odmítnutí nákupu výhrůžkám, že je organizátor neodveze zpět. Autorka popisuje i další formy nátlaku a uplatňování moci pomocí manipulativních technik, výhrůžek, často hraničících až s fyzickým násilím.

Dokument je pojat celkově velmi emotivně, jsou zde záběry na plačící seniory, kteří nedokázali takovému nátlaku čelit, a buď se zhroutili, jsouce vystaveni takovému jednání, případně důsledkům jeho podlehnutí, spočívajícím v neúnosném zadlužení.

Média se v reakci na tento dokument dané tematiky také chopila, zejména po uvedení filmu do kin se objevila řada reportáží dokumentujících tyto obchodní praktiky; dokonce šla ještě dál a adoptovala název filmu jako label pro jakékoliv problematické podnikání, spojené s cíleným prodejem zaměřeným na seniory, tedy například podomní obchodníky nabízející energie či jiné produkty.

V rámci diskusí pod těmito mediálními výstupy se vygenerovaly diskurzivní postoje, argumentační figury a diskurzivní repertoáry, jejichž analýza je předmětem tohoto výzkumu.

Pojetí seniorů v těchto textech vychází z řady ideových východisek, nicméně jako červená nit se všemi příspěvky line přístup, který seniora vnímá jako osobu svým věkem handicapovanou. Diskutující vycházejí z koncepce, kterou oddělují předměty své diskuse, tedy seniory a sebe. Jedná se klasické rozdělení na „my“, tedy diskutující, a „oni“, tedy senioři. Vycházejí z předpokladu, že to jsou právě diskutující, kdo jsou nositeli potřebného vědění, jež jim umožňuje čelit takovýmto

výzvám a zároveň poskytuje mocenskou převahu nad seniory, kterou využívají k udílení rad, kritice jejich chování, případně k legitimizaci této praxe.

V diskusích lze nicméně identifikovat různé přístupy k výkonu této mocenské pozice. První vychází z neoliberalních postojů (srov. Sak, Kolesárová, 2012, 19), v nichž autoři s poukazem na osobní svobodu, svobodu trhu, svobodu jednotlivce kladou vinu za problémy vyplývající z filmu na samotné seniory. Tento přístup se pak dále dělí do více argumentačních figur, které konceptualizují příčiny negativních průvodních jevů prodejních akcí, tyto argumentační linie se pak mohou překrývat a vzájemně doplňovat. Tento blok diskurzivních repertoárů jsem nazval „**Mohou si za to sami**“

Druhým blokem jsou pak přístupy, které svým charakterem vycházejí z více solidarizujících ideologických základů, chtělo by se říci více levicových, jakkoliv se přímo k levicovým politickým proudům autoři těchto diskurzivních konstrukcí zpravidla přímo nehlasí. Tento přístup sice také vychází z dichotomie my vs. oni, také předpokládá, že autor příspěvku disponuje věděním, které mu dává nad seniorem intelektuální a tudíž i mocenskou převahu, nicméně již nehledají příčinu potíží na straně seniora samotného, ale soustřeďují se na širší socioekonomické souvislosti. Stručně řečeno, jsou si vědomi své převahy, nicméně jejich přístup je vůči seniorům shovívavý. Tento blok jsem nazval konceptem „**Oběti**“

Mohou si za to sami

Jak je výše uvedeno, identifikoval jsem dva hlavní proudy, které reprezentují seniory ve vztahu k fenoménu Šmejdi, jako první představím repertoár „mohou si za to sami“.

Tento repertoár problematizuje hlavní sdělení dokumentu, jenž se svým vyzněním identifikuje s konceptem obětí. V rámci tohoto pojetí diskutující poukazují na okolnosti, jež ve své podstatě omlouvají tyto prodejní praktiky a naopak větší díl odpovědnosti za události, které vedly k natočení tohoto filmu,

připisují seniorům samým, nedostatku kompetencí, chamtivosti či závislosti nebo kombinaci těchto faktorů.

Jedním z nejčastějších konstruktů, které diskutéři používají, je poukaz na omezené kognitivní schopnosti seniorů, tedy hloupost. Tato hloupost, či korektněji řečeno nedostatek vědění, se v diskusních příspěvcích objevuje explicitně vyjádřena, viz příklady vybrané pod článkem idnes.cz, který se pod titulkem „*Režisérka Šmejdů: Napsali mi, že budu rybičkám na dně Labe chutnat*“, zabývá výhrůzkami režisérce Dymákové ze strany prodejců a jejími osobními vyjádřeními k tomuto dílu:

Vlada Vanek, IDNES 19. 4.: Stále se najde dost hlupáků, kteří se nachytají na "dárek" zdarma ! A kdo by jim v tom bránil, byl by podle nich zlý člověk ! Každý strůjcem svého štěstí ! Za žvanec si nechají vymývat mozky dobrovolně.

Jiří Švagr, IDNES 19. 4.: Možno to bude znit hnusne, ale neni lepsi, kdyz rodina navstevnika a nakupujiciho na techto akcich, ho jednoduse zbavi odpovednosti k temto ukonum? Pokud by na mne nekdo tlacil zpusoby techto prodejcu, s radosti bych mu ted ukazal muj prostrednicek. Ale asi bych to uz neudelal, pokud bych byl v pokrocilem stari a muj mozek by uz nefungoval jako v produktivnim veku.

Pivoňka Miroslav, IDNES 19. 4.: No ani bych se moc nedivil, kdyby ti lumpové ty svoje vyhrůžky uskutečnili. To co je u nás možný, tak to fakt nemá obdoby. Na druhou stranu ti senioři jsou fakt nepoučitelni. Píše se o tom denně v tisku. V televizi snad není týden aby se o tom nemluvalo, ale je to marný. Přece kde není poptávka, není ani nabídka. Když lidi přestanou na akce jezdit a chodit, tak ti lumpové musí logicky zkachovat. Že těm lumpům poskytují sály restaurace, tak to bych ještě pochopil, z něčeho žít musí. Před pár dny jsem měl ve schránce letáček s pozvánkou na podobnou akci a co mě dokonale vytočilo, že jim prostory poskytnul Úřad naší městské části. To mě připadá, jakoby s těma praktikama souhlasili.

Příspěvatel, jenž se identifikuje jako Vlada Vanek, se vyhýbá vymezení předmětu své kritiky, neříká přímo senior, jakkoliv v kontextu je jasné, o kom mluví. Generalizuje pojem hlupáctví, které je v jeho pojetí indikováno tím, že se „*nechají nachytat na dárek zdarma*“. Zdůrazněním skutečnosti, že dárek je zdarma, vytváří obraz hamižného člověka, který je ochoten pro neoprávněný benefit

vstupovat do takto problematického vztahu; že si je autor příspěvku vědom problematičnosti tohoto vztahu lze dovodit z obsahu článku.

Zároveň zdůrazňuje: „A kdo by jim v tom bránil, byl by podle nich zlý člověk!“ Tento předpoklad nijak nevyplývá z článku a ani není součástí argumentace některého z ostatních účastníků diskuse, dá se přičíst snaze pisatele naznačit, že moc, již je v rámci společenských pravidel možné uplatňovat nad seniory není dostatečná, a že tedy snaha zabránit jim direktivně v účasti není možná. Vlastně se jedná zároveň o výtku systému, který neposkytuje takové nástroje nad lidmi, kteří jsou v pojetí autora hloupí.

Svou krátkou filipiku uzavírá apelem na individuální zodpovědnost „Každý strůjcem svého štěstí“ a již opakovaně nedostatečné kompetence a hamižnost „nevyjádřených“ seniorů poukazem na to, že „Za žvanec si nechají vymývat mozky dobrovolně“.

Druhý příspěvatel, vystupující pod identitou Jiří Švagr naznačuje, že by rodina měla návštěvníka akce zbavit zodpovědnosti. Technicky lze tento apel chápat jako „návod proti prodejcům“, protože zároveň podotýká, že sám by v takové situaci na prodejce „ukázal prostředníček“, čímž naznačuje, že by s podobným postupem souhlasil i vůči sobě, tedy je to dle Kantova kategorického imperativu morálně v pořádku. Nicméně také říká, že zbavení zodpovědnosti by měla iniciovat rodina, což je tedy de facto také volání po uplatňování mocenského postupu vůči seniorům, kteří jsou v tomto diskurzivním pojetí nesvéprávní a neschopní se o sebe postarat.

Třetí autor vystupující pod nickem Pivoňka Miroslav se přímo negativně vymezuje vůči prodejcům, výrazem „lumpové“ své stanovisko demonstruje jednoznačně, stejně jako tím, že připouští, že by se mohli dopustit i závažnější trestné činnosti, kterou je v tomto kontextu naplnění výhrůžek avizovaných v článku. Ale i tak tímto stanoviskem jen uvozuje hlavní sdělení svého textu, kterým konstruuje obraz seniora jako nepoučitelného a hloupého člověka, jenž

navzdory množství informací z tisku vyhledává podobná setkání. Zároveň se vyjadřuje kriticky k systému, který prostřednictvím příslušného městského úřadu poskytuje pro konání takových akcí prostor.

Uvedené diskurzní repertoáry vlastně vyjadřují to, na co poukazuje Hasmanová Marhánková v publikaci *Aktivita jako projekt (2013)*, kde uvádí, že konstrukt seniora postavený na individualismu a velké míře soběstačnosti v sobě zároveň reprodukuje nerovnosti vyplývající z nerovného socioekonomického postavení. Projekt aktivního stárnutí je podle Hasmanové Marhánkové konstruován jako ideál pro příslušníky habitu střední (a vyšší) třídy (2013: 143). Senior navštěvující prodejní akce je v příkrém rozporu s těmito koncepty aktivity, soběstačnosti, je přesně tím opačným pólem, který podle autorky může čelit novým formám nerovností. Autor, který psal o možnosti zbavení způsobilosti k právním úkonům, to zjevně myslel v nadsázce, nicméně tuto myšlenku vyslovil a naznačil tak možné řešení pro lidi, kteří z různých důvodů nemohou nebo nechtějí být aktivními seniory.

Diskutér, který psal o seniorovi co se „nechal nachytat“, staví seniora do role strany obchodu, kterému díky nedostatku vědění nevyšel záměr získat nějaký benefit. Vlastně vychází z neoliberalního modelu společnosti, který, jak uvádí Sak a Kolesárová, konstruuje sociostabilitu tak, že akcentuje moc peněz, ekonomiky, kdy se politika přiklání k individuálnímu a skupinovému obohacování pomocí jakýchkoliv prostředků (Sak, Kolesárová, 2012: 19), a předpokládá, že senior v tomto socioekonomickém modelu jednoduše vlastní vinou (hloupostí) neuspěl.

V. Husák, Lidovky.cz 27. 3. 2013 Jenom naprosto nesvéprávní a dementní hlupáci se přes stále opakovaná varování mohou opakovaně účastnit prodejních akcí, aby pak před kamerami brečeli nad tím, že si koupili drahý nesmysl. Nemá vůbec žádný smysl tyto lidi litovat, ani jim pomáhat. Je to na nich. Kdyby přestali na akce jezdit, tato forma podnikání by brzy sama vymizela. Pokud si s tím spojená rizika nejsou schopni uvědomit, měli by se nechat dobrovolně zbavit svéprávnosti a současně i volebního práva. Proč by nesvéprávní blbci měli mít volební právo, ne?

V podstatě stejný postoj konstruuje i příspěvek identity V. Husák, kde je však diskurzu hlouposti a zároveň dominance mluvčího nad předměty svého příspěvku, tedy seniory, dosaženo výrazně expresivními výrazovými prostředky, jimiž se autor vymezuje vůči postiženým seniorům a činí je plně zodpovědnými za vzniklou situaci.

Sémanticky je na první pohled zřejmé, že mluvčí vnímá účast na prodejní akci jako jednoznačný hrubý prohřešek vůči pravidlům logiky. V tomto případě neoliberální logiky. Autor využívá velice expresivních jazykových prostředků, s jejichž pomocí degraduje seniora účastnícího se prodejního setkání na osobu nesvéprávnou a dementní. Poukazem na varování, která mohla předejít účasti na akci, autor kontextuálním prostředkem dále prohlubuje obraz seniora jako osoby s tak fatálním nedostatkem vědění, že je správné a dokonce žádoucí, aby nad ním byla vykonávána protektorská moc. Tuto moc několikrát specifikuje institutem zbavení svéprávnosti. Zpochybněním smyslu nějakého soucitu vůči takhle jednajícím osobám autor konkretizuje svou představu o individualistické společnosti, kdy předpokládá povinnost individua disponovat příslušným věděním, jehož nedostatek je pak nemilosrdně sankcionován, bez ohledu na širší kontext situace. Tuto svou konstrukci ještě dále vyostřuje poslední větou, v níž problematizuje volební právo jedinců, kteří jsou v jeho pojetí „nesvéprávní blbci“. Volební právo je základním nástrojem výkonu politické moci individua v rámci demokracie, odnětím tohoto práva, jak autor naznačuje, vlastně získává absolutní moc nad těmi, již nejsou součástí jeho intelektuální niky. Jedná se v tomto případě o snahu o foucaultovské vyloučení „rozdělením a odvržením“ (Foucault 2006: str. 10) které zbavuje šílence řeči, tedy „diagnostikuje“ seniora za jeho prohřešek proti své logice šilencem, a tím mu odnímá právo voleb, a tedy práva a možnosti domáhat se svých práv. Čímž autor v rozporu se svým tvrzením spíše reprodukuje praktiky prodejců.

Je třeba uvést, že tento komentář vznikl v souvislosti s textem uvedeným na serveru Neviditelný pes, který je součástí serveru Lidovky.cz „Problém se šmejdý“, který se velice důrazně vymezuje vůči vyznění filmu, a tedy i komentáře

do značné míry kopírují jeho celkově negativní výpověď o počinu režisérky Dymákové. Z článku cituji: „*natočme ostrou levicovou kritiku světa, v kterém se vydělává na bezelstnosti starých lidí. Můžete ale z marxistické pozice jen tak snadno onálepkovat prodejce jako šmejdy?*“ (Kašpárek, 2013); jedná se tedy o kontext, kolem jehož rámce přispívající budují své komentáře. Autor tohoto mediálního textu problematizuje vyznění filmu, poměrně ostře se vymezuje vůči označení „Šmejdí“ a svou argumentaci staví na filmové kvazi kritice, v níž zpochybňuje a relativizuje míru odpovědnosti aktérů. V tomto příspěvku je jasně patrný vliv mediálních obsahů pro konstrukci reality recipientů takovýchto sdělení.

Návštěvy prodejních akcí jsou v diskusních textech také zdůvodňovány jako důsledek závislosti, v těchto souvislostech však nikoliv závislosti v intencích medicínského diskurzu, nýbrž v jeho common sense pojetí, kdy je vnímána jako nedostatek aktéra samotného, a zároveň je to prvek, který umožňuje vyjádřit pisateli mocenskou nadřazenost nad závislým, který v důsledku své závislosti neví, co dělá.

Problematika závislostních onemocnění je v současné době velmi diskutované téma. Do roku 1989 byla závislost v médiích spíše opomíjena, navíc v důsledku neprostupnosti hranic a poměrně silné disciplinační politiky tehdejších vlád ani nebyla tak rozšířeným společenským problémem jako dnes. Šok nastal po pádu železné opony a otevření hranic, kdy se závislost stala společensky významným fenoménem. (Csémy 2004)

Závislostní tematika se od té doby stala velice zvučným motivem, řada návyků se postupně přesunula do medicínského diskurzu jako závislost, přesto, že se jedná pouze o behaviorální entity, které nejsou spojeny s (problematickým) užíváním psychoaktivních látek. Jedná se například o patologické hráčství, závislost na internetu a podobně. Podobným způsobem jako poslední dvě jmenované závislosti jsou v tomto případě koncipovány i příspěvky, jež dávají jednání seniorů, navštěvujících prodejní akce, do souvislosti se závislostním jednáním.

Eliška Kučerová, idnes, 2. 6. 2013. kdyby se vám to stalo a někdo by vás v kamenném obchodě zavřel a vyhrožoval by vám tam, šel byste tam znova? Těžko. A to je ten klíčový bod. Protože důchodci tam jezdí pořád znova. Osobně se domnívám, že na tom získávají psychickou závislost podobnou gamblerství.

Jarmila Plíchová, idnes, 2. 6. 2013 Nesmysl, mladí lidé na tyto akce můžou, ale nechodí tam, protože by si na to museli brát dovolenou. Problém není v prodejcích, ale v lidech, kteří tam jdou. Kdyby tam nešli, nebylo by komu prodávat. Jenže prodejce je prostě pochváli a pochvala je jako droga. Tak za ní jdou příště zas.

Slávek Boura, idnes, 9. 7. 2013 jako prostě blbost těch lidí že tam chodí, stupidní důchodci fakt jsem se celý film smál, stejnej snímek by šel natočit i o gamblerech.

Závislost je v příspěvcích konstruována v rámci kontrastu mezi diskomfortem, kterému jsou senioři v rámci prodejních akcí vystaveni, a skutečností, že je často i opakovaně navštěvují. Jedním z hlavních znaků závislosti, jak uvádí Karel Nešpor v knize *Návykové chování a závislost* (2005) je „*Pokračování v návykovém jednání i navzdory negativním důsledkům tohoto jednání*“. V těchto intencích je také konceptualizována závislost v diskurzivních konstrukcích diskutérů. Tato argumentační figura je úzce spjata s odvoláváním se k vyšší autoritě, v tomto případě medicínskému diskurzu, která v návaznosti na relační hodnotu znaku (Fairclough, 1989: 112) (závislost v medicínskému diskurzu) legitimizuje svůj mocenský status vůči předmětu své argumentace, tedy seniorovi.

Diskutující Jarmila Plíchová v citovaném příspěvku zdůrazňuje, že mladí lidé na akce nechodí, protože nemají čas. Tímto argumentem, je kladena další bariéra mezi seniory a „mladé lidi“, kteří na rozdíl od seniorů jsou zaměstnaní, mají povinnosti a jsou zodpovědní, zkrátka jsou užiteční, na rozdíl od seniorů, kteří si tam chodí konzumovat pochvalu, kterou autorka této konstrukce metaforizuje jako drogu. V této souvislosti je třeba zmínit postřeh Hasmanové Marhánkové, která charakterizuje centra pro volný čas seniorů, která se identifikují s konceptem aktivního stáří, jako místa setkávání a sociální inkluze, jež jim poskytují sociální aktivitu, nezbytnou pro jejich duševní pohodu. (2013) Tamtéž

však také konstatuje, že tato centra jsou koncipována spíše pro lidi s backgroundem střední sociální třídy, z čehož de facto vyplývá, že lidé, již nespádají do této sociální kategorie, jsou často z tohoto způsobu trávení volného času vyloučeni. (Hasmanová Marhánková, 2013: 143). Toto může být jedním z nezamýšlených důsledků konceptu Aktivního stáří, totiž že v důsledku nedostupnosti možností naplnit normu aktivního (správného) stárnutí se mohou vytvářet podmínky pro tak problematické trávení volného času, jako je účast na prodejních akcích, které nabízejí „dostupnou“ alternativu.

Na příkladu třetího diskutéra z tohoto segmentu chci ilustrovat diskurzivní propojení hlouposti a závislosti. Autor v jedné krátké větě označuje chození na prodejní akce jako hloupost (a návštěvníky za stupidní), a zároveň konstatuje, že stejný film by šel natočit i o gamblerech. Konkretizoval formu „netoxické“ závislosti, která má však podobně sociálně devastující účinky, její příčinu však nerozvíjí jako medicínský problém, nýbrž ji vnímá jako důsledek hlouposti, která je v jeho interpretaci hodná posměchu. Tento příspěvek je možné vnímat rovněž jako formu interakčního pojetí diskurzu, jsou zde dávány do vztahu hloupost, kterou autor vysvětluje jako příčinu závislostního jednání, a závislostní jednání zase zpříkladňuje na gamblerech. Závěrečným konstatováním, že se „musel smát“ je formulován odstup, který autor zaujímá vůči seniorům, nezabývá se jakýmkoliv socioekonomickými souvislostmi, pouze konstatuje fakt, že senior je puzen vyhledávat takto problematické způsoby jednání. Romana Trusinová ve své studii *Stáří mladýma očima: ZDROJE NEVRAŽIVOSTI MLADÝCH K SENIORŮM* (2013) uvádí, že snižování úcty mladých ke stáří spočívá na třech pilířích: 1) pohrdání životní etapou stáří, 2) odmítání životního stylu seniorů, 3) následování rodinných vzorů. (str. 30). Autorka tvrdí, že mladí lidé v jejím výzkumu etapu stáří vnímají jako něco nežádoucího, vůči čemuž se vymezují a co prostě nepřijímají, cituje jednoho z participantů výzkumu: „až zestárnu jo, tak si proženou hlavou kulku“. Je zřejmé, že diskutující tyto stereotypy do značné míry reprodukuje.

Shrnutí

Přístup k seniorům navštěvujícím prodejní akce jako k těm, kteří si *za to mohou sami*, konceptualizuje seniora jako osobu sice věkem handicapovanou, nicméně dostatečně kompetentní, aby dokázala rozpoznat nebezpečí z toho plynoucí, a pokud tak nečiní a nereflektuje varování, která se, podle diskutujících vyskytují v dostatečné míře v médiích, má prostě smůlu.

Producenti tohoto diskurzního zobrazení seniora poukazují na několik hlavních aspektů, kterými tento svůj názor podepírají. V první řadě je to hloupost, která je jednou z nejrozšířenějších stereotypizací senescence, jež se objevují v těchto diskusích. Toto kognitivní omezení je dále rozšiřováno na určitou formu hamižnosti, která zdůrazňuje fakt, že senioři jedou na tyto nákupní akce, inzerované jako sice „zdarma“, ale „prodejní“, již s úmyslem nic nekoupit, ale jet jednoduše na výlet. V očích diskutérů je to vlastně snaha o podvod na prodejci, a tudíž negativní důsledky takového jednání lze do značné míry přičíst na vrub seniorovi samotnému. Druhým mechanismem, kterým diskutující zdůvodňují zdánlivě nelogické chování seniorů, je závislost. Tato bývá také často kladena do souvislosti s kognitivními omezeními aktérů. Jedná se o vztažení problematiky k vyšší „odborné“ autoritě, tedy medicíně, která chápe závislost jako psychickou nemoc, a tedy důvod ke konceptualizaci seniora jako osoby s omezenou svéprávností.

Ve zkratce se dá říci, že senior je buď plně zodpovědný za důsledky, vyplývající z návštěv prodejní akce, a není třeba zvažovat jakékoliv korektivní prostředky, nebo ho nelze považovat za plně odpovědného, a pak je třeba uvažovat o omezení jeho práva na svobodné rozhodování a přistupovat k němu jako k osobě nesvéprávné.

Vlastně se zde jedná o to, na co upozorňuje Hasmanová Marhánková v knize *Aktivita jako projekt*, totiž že pokud stanovíme koncept „dobrého stárnutí“ navázaný na dynamiku, zodpovědnost a další atributy mládí, může vzniknout v důsledku nerespektování přirozených omezení vyplývajících z věku další forma

diskriminace skupiny osob, které se do tohoto konceptu nevejdou. (Hasmanová Marhánková, 2013: 144) V tomto případě, v rámci internetových diskusí a názory eskalovanými anonymitou internetového světa je disciplinace dovedená ad absurdum: buď senior tento koncept přijme a akceptuje, nebo je nesvéprávný a nemá ve společnosti co pohledávat.

Koncept oběti

Druhým velkým celkem, který diskutující ve svých příspěvcích vyjadřují, je koncept oběti, jedná se o přístup, který rovněž vyjadřuje nerovné mocenské postavení seniora ve společnosti, nicméně na rozdíl od konceptu *mohou si za to sami*, jehož východiska lze identifikovat v rámci neoliberalního socioekonomického modelu, tento přístup má blíže ke kritickým teoriím.

I v tomto modelu jsou senioři též vykreslováni jako mocensky podřízená skupina vůči diskutujícím, nicméně autoři příspěvků zaujímají shovívavý postoj, dále rozpracovávají příčiny tohoto jejich postavení a roli iniciátorů připisují okolnostem, které jsou mimo jejich kontrolu. Diskutující více problematizují praktiky prodejců, často se vymezují vůči systému, který podobné jednání umožňuje či dokonce adoruje.

sores, blesk, 9. 10. 2015, Za to můžou především velmi špatné zákony v prohnilem zlodějském Česku kde čech okrádá čecha!!! Ví o tom celý stát co se děje a nic se proti nepodnikne. U nás si každý myslí, když je už svoboda že může naprosto všechno. To je ale velký omyl. Svoboda se neslučuje s okrádáním a oblbováním druhého tedy slabšího. Tady už se nedá fakt věřit nikomu a ničemu, je to k zblití!

Tento příspěvek ilustruje konstrukci obětí (politicko-ekonomického) systému, tato diskusní figura se, jak dále uvidíme, v příspěvcích objevuje častěji, obvykle však bývá dále rozvíjena poukazy na další souvislosti se systémem, který je problematizován. V tomto komentáři je přesně vyjádřena teze, která je zpracována v knize „Sociologie stáří a seniorů“ již zmíněných Petra Saka a Karolíny Kolesárové o důsledcích modifikované stability vlivem neoliberalní ideologie (Sak, Kolesárová, 2012: 19).

Autor vyjadřuje deziluzi z polistopadového vývoje v ČR, používá expresivní formulace jako zdůraznění svého osobního postoje. Mocenský aspekt jeho pojetí je pak vyjádřen explicitním tvrzením, že oběťmi „šmejdů“ jsou „slabší“ jedinci, tedy senioři, zároveň je v příspěvku vyjádřena i solidarita zobecňujícím tvrzením, že se „nedá věřit nikomu a ničemu“, „se nedá“ je pasivní konstrukce, která vyjadřuje, že ona nedůvěryhodnost se neprojevuje pouze vůči seniorům, ale vůči společnosti jako celku, tedy i autora příspěvku.

Realita v pojetí autora příspěvku je v tomto kontextu konstruována jako vědomí omezení vyplývajících z přirozeného procesu senescence. V pojetí autorů těchto diskusních konstrukcí není nutné za neschopnost adaptace na existující podmínky sankcionovat seniora, nýbrž modifikovat společenské mantinely takovým způsobem, aby reflektovaly všechny aktéry, tedy ne jen mladé, dynamické lidi, kteří jsou předmětem tzv. „kultu mláďí“ (Trusinová, 2013: 29)

abvydavatelstvi, blesk, 16. 11. 2014. Staří lidé jsou důvěřivi jako malé děti .... je to s nimi strašně těžké. .... Jsou nepoučitelní..... je to tím že na Staré kolena jsou většinou sami a cítí se osameli.. Vláda by měla vybudovat víc utulných domovů důchodců... aby staří lidé byli chráněni před takovou verbezi která je okrada.... těm kteří okradají a podvadi stare a nemocné lidi se to vrátí jako bumerang... a nebude to dlouho trvat .... Blesk je bulvár ale za tyhle akce redaktory velmi chválím a jenom ať pokračují v honu na grazly a zveřejňují jejich ksichty.. jména i adresy.....

krat5, blesk, 9. 6. 2015, Víte co je nejhorší, že lidé s přibývajícím věkem uvažují jinak. Stávají se z nich myšlením malé naivní děti. Přesvědčila jsem se o tom ve vlastní rodině. Proto si myslím, že pokud staří rodiče bydlí sami, jsou více ohroženi než ti, kteří bydlí s mladými. Ti většinou vědí, co se děje a zarazí to.

Diskutující v předchozích dvou příspěvcích používají konstrukce, v nichž přirovnávají seniory k malým dětem, vyjadřují nezbytnost jejich ochrany ať již v devátém příspěvku id. *abyvdavatelstvi* z pozice státu, nebo v příspěvku id *krat5* od potomků. Je to vlastně také konstrukce moci, která by měla být nad seniory vykonávána. Jakkoli jsou autoři vedeni ušlechtilými imperativy, senior je v tomto kontextu vykreslen jako osoba s omezenými životními kompetencemi, jejichž

saturaci by měla zajistit nějaká vnější moc. Nicméně opět nelze hovořit o výkonu nějaké restriktivní moci. Stejně jako u příspěvku id *krat5* lze zde identifikovat volání po modifikaci pravidel, která by měla reflektovat biologicky dané nerovnosti a byla s nimi schopna pracovat tak, aby nedocházelo k podobným excesům. V příspěvku autora *abvydavatelstvi* je diskutováno osamění, jako jedna z příčin, kdy se senior dostává do takovéto situace. Na rozdíl od předešlého příspěvku již konkretizuje způsob, jakým by měly být zmiňované společenské nástroje modifikovány, aby existovala větší ochrana seniorů proti nemorálnímu jednání.

Hloupost je linie, která se objevuje v obou blocích diskurzních repertoárů, zatímco v předchozím celku věnovaném konceptu „mohou si za to sami“ není dále rozvíjena, je to jednoduše vlastnost, s jejímiž důsledky člověk prostě musí žít. V intencích konceptu oběti jsou právě v této souvislosti rozvíjeny dalšími prvky, morálními či legislativními:

mazelrozmazlenej, blesk, 9. 10. 2015, lidská blbost je neomezená Lidé jsou prostě totálně vygumovaní. Zázraky na počkání

balika, blesk, 9. 10. 2015, i kdybyste měl pravdu, jakože nemáte, tak i využívání "blbosti" lidí ve svůj prospěch je trestný čin

V předchozích dvou diskusních příspěvcích druhý autor sice odmítá tvrzení prvního, že důvodem k událostem uváděným v článku (týkajícím se podvodných medicínských praktik) je hloupost aktérů, nicméně tuto možnost nevyklučuje a zdůrazňuje, že zneužívání takové vlastnosti je nepřípustné. Autor tímto postojem dále problematizuje ideologický koncept neoliberalismu a zdůrazňuje nutnost existence morální nadstavby, která by využívání takových praktik činila nepřípustným. Opírá se o tvrzení, že se jedná trestný čin, tím se odvolává k vyšší autoritě, státnímu legislativním rámci. Trestný čin je samozřejmě i morálně odsouzeníhodný, a tím polemizuje i s prvním mluvčím o morální udržitelnosti jeho tvrzení.

Často diskutovaným aspektem v této souvislosti je osamění seniorů, kteří vyhledávají prodejní akce z nedostatku jiných příležitostí k sociální interakci.

Karel Horák, idnes, 1. 7. 2013 Protože jsou staří, chudí, opuštění a v téhle době pro ně není adekvátní kulturní vyžití. Oni si tam chodí popovídat, pobavit se, něco na stará kolena ještě zažít, protože tam o ně má ještě někdo zájem. Je to smutný osud starých lidí, o které už nikdo nestojí, stářím nemocných lidí, kteří vědí, že každý další den je vlastně jen čekání na smrt. Jsou vděční za vše, co je dokáže vytrhnout z každodenní deprese. Nechápu, jak se někdo může na stáří těšit.

Autor předchozího příkladu v podstatě shrnuje stereotypy senescence a ageismu tak, jak je popisuje Trusínová ve výzkumu *Stáří mladýma očima* (2013), hovoří o osamělosti, chudobě, nemoci, smrti, depresi, a o potřebě „ještě něco zažít“. (Trusínová, 2013: 28) Zde je vidět zřejmá reprodukce těchto pojetí stáří. Paradoxem je, že tento koncept je utvářen ve snaze vyjádřit empatii a pomoci. Nicméně, jak autorka dále píše, přispívá tento způsob konstrukce senescence k rozvoji věkově podmíněných očekávání, která, zvláště jsou-li podpořena ageistickými praktikami, jaké jsou konstruovány v konceptu „mohou si za to sami“, vedou k další reprodukci ageismu a marginalizaci stáří, jako něčeho, čemu se chceme vyhnout, nevidět to, nemyslet na to. (Trusínová, 2013: 29) Tento příspěvek zde uvádím jako příklad ambivalence některých postojů, které jsou míněny jako výraz účasti, nicméně ve svých důsledcích reprodukují stereotypy, které seniorům spíše škodí. Může to vést k internalizaci těchto stereotypů a ve své podstatě k naplnění konceptu Roberta Mertona, Sebenaplňujícího se proctví. (Merton 2000: 196)

Chudoba je také v diskusních příspěvcích často zmiňována. Zatímco v koncepcích „mohou si za to sami“ je dávana do kontextu s předchozí životní trajektorií seniora a v intencích neoliberalního konceptu je vinou seniora, že není dostatečně zabezpečen, případně je zpochybňována jeho schopnost nakládat rozumně s prostředky, které má k dispozici (viz poukazy na nesvéprávnost, každý svého štěstí strůjcem), tak diskutující, zastávající koncept oběti ji považují v rámci současné společnosti za inherentní součást stárnutí.

Zbytečnost patří také do argumentačního arzenálu obou skupin diskutujících, autor tohoto příspěvku uvádí, že pro ně v této době „není adekvátního využití“, původ tohoto tvrzení lze také identifikovat v obvyklých stereotypizacích stárnutí, jak uvádí (Trusinová 2013). Autor tohoto příspěvku uvádí „ Jsou vděční za vše, co je dokáže vytrhnout z každodenní deprese“, čímž vyslovuje jistý apel na současné trendy v politikách senescence, které nezohledňují specifika stárnutí, sice se identifikují s pojetí rekonstrukce diskurzu stárnutí jako méně depresivního, terminálního stadia života, leč nevytváří podmínky pro to, aby na něj dosáhli všichni. Toto je vlastně také jedna z tezí kritického zhodnocení problematiky aktivního stárnutí, jak je uvádí Hasmanová Marhánková, která upozorňuje, že tento trend je koncipován s ohledem na socioekonomický background seniorů a část z něho může být vyloučena a čelit tak nové formě nerovnosti.

Shrnutí

V rámci koncepce oběti lze identifikovat na straně diskutujících větší míru empatie projevované vůči seniorům. Je zde zřejmý příklon spíše k levicovým konceptům společnosti, jakkoliv zřídka kdy explicitně vyjádřeným. Toto nevyjádření svého postoje lze vnímat jako důsledek skutečnosti, že „pravícovost“ je většinovou společností vnímána jako statusový symbol úspěchu, zatímco levicovost jako příklon k pasivitě, závislosti na státu, nesamostatnosti. Technicky dochází v tomto ohledu ke tvorbě spirály mlčení.

Autoři těchto příspěvků se vyjadřují negativně k praktikám prodejců, vyjadřují se kriticky ke společenskému klimatu, legislativě a poměrům, které takové praktiky umožňují. Nicméně samotná konstrukce seniora stále vychází ze stereotypizujících koncepcí, které se v zásadě příliš neliší od argumentů, kterými podírají svá tvrzení zastánci konceptů „mohou si za to sami“. Podobně jako oni přispívají k reprodukci těchto stereotypů, liší se však v návrzích řešení, které spatřují spíše ve změně společenských norem, směrem k větší solidaritě a reflexi individuálních potřeb a kompetencí jednotlivých aktérů.

7. Závěr

Na základě diskurzivní analýzy diskusí pod uvedenými mediálními texty jsem identifikoval dva základní proudy argumentace diskutujících. První byl přístup, který charakterizuje seniora jako člověka, který si za diskomfort, kterému je vystaven v rámci prodejních akcí, může sám. Vychází z neoliberalních ideologických východisek. Předpokládá, že senior by měl být schopný identifikovat správně rizika, která s návštěvou takové akce souvisí, a prostě se nezúčastnit. Paradox mezi tím, že je obecně známo, k čemu na takových akcích dochází, a účastí na nich, vysvětlují hloupostí účastníka, kterou dále rozvíjejí s poukazem na hamižnost, kdy motiv spatřují ve snaze získat slibovaný benefit, aniž by něco koupili. Tímto způsobem seniora morálně odsuzují. Dalším zdůvodněním je závislost, která je seniorovi připisována v souvislosti s behaviorálními formami závislosti, jako třeba gamblerství. Tento koncept odkazuje k medicínské autoritě, která pak diskutujícímu usnadňuje operovat i s možnostmi tak radikálními, jako je například omezení svobody zbavením svéprávnosti.

Druhým konceptem je koncepce oběti, která rovněž vychází ze stereotypizujících charakteristik seniora, rovněž ho konstruuje jako hloupého, méně užitečného, než „nestarého“ člověka, nicméně drží se v solidarizující poloze. Často hledá vinu v nastavení společenských pravidel, která nereflektují specifika seniorského věku.

Hasmanová Marhánková v knize *Aktivita jako projekt* (2013) provedla kritickou analýzu tohoto konceptu na příkladu volnočasových zařízení pro seniory a identifikovala rizika, která s tímto konceptem souvisí. Tato rizika spočívají v nestejných možnostech seniorů přistoupit na tuto koncepci stárnutí, a z toho plynoucích nových možností diskriminace. Jednalo se zejména o aspekty jako sociální status seniora a zdravotní omezení vyplývající ze senescence.

Domnívám se, že v diskusích jsou argumenty, které obavy Hasmanové Marhánkové z konstruktů aktivního stárnutí potvrzují. Dá se říci, že diskutující,

kteří se identifikují s koncepcí „mohou si za to sami“ vlastně ve svých argumentačních figurách nevědomě reflektují představy o „dobrém stárnutí“ vycházející z představ o aktivitě, soběstačnosti a dynamice a vylučují ty, kteří do tohoto konceptu nezapadají. Tímto způsobem vlastně reprodukuje formu diskriminace těch, kteří nesplňují současný trend aktivního stárnutí.

Jistě lze namítnout, že určitá forma nerovností je imanentní součástí moderních společností. Že má i jistou motivační funkci, která nutí aktéra, aby se choval odpovědně a byl sám strůjcem své budoucnosti. Abych použil slova jednoho z diskutujících „*jak si kdo ustele, tak si lehne*“. Nicméně je zde ještě další úhel pohledu: zdaleka ne vždy je v možnostech aktéra, aby efektivně ovlivňoval svou životní trajektorii do té míry, aby bylo možné rezignovat na jakékoliv kompenzační mechanismy a v duchu neoliberalní ideologie vše nechat na něm samotném. Robert A. Dahl ve své knize *O demokracii (2001)* konstatuje, že demokracie ve své ideální podobě není v podstatě možná, spatřuje v ní jakýsi ideál, kterého sice není možné dosáhnout, nicméně je třeba o něj usilovat (Dahl, 2001: 79). Chtěl bych v tomto případě parafrázovat tuto myšlenku v tom smyslu, že společnost bez nerovností sice možná není, ale je třeba usilovat o to, aby tyto nerovnosti nenarůstaly neomezeně.

Stáří je obdobím života stejně, jako kojenecký věk, puberta, dospívání, adolescence, které mají definované společenské kompenzační mechanismy. V klasické literatuře je starý člověk zmiňován zpravidla v souvislosti s moudrostí, velkým souborem vědomostí, které za svůj dlouhý život nashromáždil a které teď mohou být ku prospěchu následujícím generacím. Pídit se po tom, proč došlo k diskurzivnímu posunu směrem k marginalizaci, není předmětem této práce, tak jen krátce dojem autora, který souvislost spatřuje mimo jiné v rozvoji informačních technologií, které moudré starce a stařenky zdánlivě mohou nahradit.

Koncept aktivního stárnutí je jednoznačně krokem, směřujícím k emancipaci tohoto životního období, nicméně se domnívám, že výsledky této analýzy také

potvrzují obavy Hasmanové Marhánkové z konstrukce nových forem nerovností. Diskurzivní repertoáry diskutujících jsou vlastně již zárodkem definice nového rozdělení na ty, kteří prožívají stáří správně (a v tomto kontextu nejezdí na předváděcí akce) a ty druhé, již mohou být sociálně sankcionováni.

Je třeba mít v této souvislosti na paměti, že je samozřejmě správné předcházet sociální marginalizaci seniorů prostřednictvím podpory konceptů, jako je aktivní stárnutí, nicméně tento přístup má své limity. Vlastně je to způsob, jak vytvářet tlak na seniory, aby se svým životním stylem přiblížili mládí, což samozřejmě naráží na biologická omezení a může mít i stresující potenciál. Koncepce aktivního stáří vlastně stáří samo neřeší, ale konstruuje mechanismy, které vytvářejí na seniora společenský tlak, aby „starým nebyl“.

Není cílem této práce, aby koncept aktivního stárnutí problematizovala. Jednoznačně je to snaha emancipovat toto životní období, což se mi, zvláště v kontrastu s „kultem mládí“ (Trusinová, 2013: 29), jeví jako pozitivní cesta, nicméně tato cesta nemusí vždy reflektovat omezení vyplývající ze senescence a může mít negativní dopady na skupinu seniorů, kteří nebudou požadavky, formulované v rámci této koncepce, schopni naplnit.

Tato práce se zabývá poměrně úzce vymezeným segmentem mediálních reflexí senescence. Domnívám se, že k hlubšímu pochopení mechanismů, jakým je obraz seniora v naší společnosti utvářen, by přispělo, se touto problematikou dále zabývat v rámci mediálních studií. Mám na mysli zaměřit se, s využitím zde popsaných diskurzivních entit, na obsahovou analýzu médií, a identifikovat, jakým způsobem vytvářejí obrazy stáří ona. Další, podle mého názoru, důležitou oblastí, by mohlo být zpracování obrazu seniora v rámci diskurzu naší politické reprezentace. Blížící se senátní volby by mohly být cenným a bohatým zdrojem dat.

8. Literatura

CSÉMY, Ladislav. 2004: Drogy v české společnosti, Praha: Zpravodaj Drogového informačního centra 42

DAHL, Robert, A. 2001: O demokracii, Praha: Portál

FAIRCLOUGH, Norman. 1989: Language and power. New York: Longman Group

FAIRCLOUGH, Norman. 1992: Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.

FOUCAULT, Michel. 2006: Rad diskurzu. Bratislava: Agora

HÁJEK, Martin. 2014: Čtenář a stroj. Praha: SLON

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. 2010: Konstruování představ aktivního stárnutí v centrech pro seniory. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2010, Vol. 46, No. 2

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. 2013: Aktivita jako projekt. Praha: SLON

MERTON, Robert King. 2000: Studie ze sociologické teorie. Praha: SLON

MISSLER, Jan. Kritická diskurzivní analýza (CDA) a velké množství masmediálních textů. In Médiá a text II. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2008. s. 118-124, 7 s. ISBN 978-80-8068-730-4.

NEKVAPIL, Jiří. 2006: Úvodem k monotematickému číslu »Analýza promluv a textů, analýza diskurzu«, Sociologický časopis, 42: 263 – 267.

NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost, 2.rozšířene vydání, Praha: Portál, 2005 ISBN 80-7178-831-7

- PETRUSEK, Miroslav. 1996: Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum
- SAK, Petr; KOLESÁROVÁ, Karolína. 2012: Sociologie Stáří a seniorů. Praha: Grada publishing
- TRUSINOVÁ, Romana. 2013: Stáří mladýma očima: ZDROJE NEVRAŽIVOSTI MLADÝCH K SENIORŮM. Antropowebzin 1/2013 str. 27- 34
- VAŠÁT, Petr. 2008: Kritická diskursivní analýza: Sociální konstruktivismus v praxi. ANTROPOWEBZIN
- VÁVRA, Martin. 2008: Diskurz a diskurzivní analýza v sociologii: in ŠUBRT, Jiří a kol. Soudobá sociologie II. Teorie sociálního jednání a sociální struktury. Praha: Karolinum
- VIDOVIČOVÁ, L.; GALČANOVÁ, L.; PETROVÁ KAFKOVÁ, M.; SÝKOROVÁ, D., 2013: Stáří ve městě, město v životě seniorů. Praha: SLON
- VIDOVIČOVÁ, Lucie. 2008: Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti. Brno, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav
- VIDOVIČOVÁ, Lucie. 2005 Věková diskriminace – ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. Praha, Brno: VÚPSV
- WODAK, Ruth; MEYER, Michael. 2009: Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory, and Methodology. London: Sage (2nd edition)

9. Seznam analyzovaných článků

Portál Blesk.cz

Ostrý zátah na šmejdy: 4 české prodejce zatkli na Slovensku! A zabavili jim zboží <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/199422/policie-zatkla-gang-smejdu-dva-muzi-a-dve-zeny-pachali-trestne-ciny-na-seniorech.html><http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/202164/ostry-zatah-na-smejdy-4-ceske-prodejce-zatkli-na-slovensku-a-zabavili-jim-zbozi.html>

Autorka vítězných Šmejdů Silvie Dymáková: Lva jsem získala i díky Blesku! http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/235853/autorka-viteznych-smejdu-silvie-dymakova-lva-jsem-ziskala-i-diky-blesku.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=cop

Ombudsman Blesku: Koupil lapač vlhkosti, teď se šmejdu nemůže zbavit! http://www.blesk.cz/clanek/radce-ombudsman-blesku/258660/ombudsman-blesku-koupil-lapac-vlhkosti-ted-se-smejdu-nemuze-zbavit.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy

Unikátní reportáž Blesku: Takhle podvádějí podomní prodejci! http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/285088/unikatni-reportaz-blesku-takhle-podvadeji-podomni-prodejci.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy

Věštcí posílají důchodcům vyděračské SMS! Bohumil na šok doplatil zdravím... <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/293923/vestci-posilaji-uchodcum->

[vyderacske-sms-bohumil-na-sok-dopltil-zdravim.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy](#)

Zpověď Evy a Lucie: Jak jsme okrádaly důchodce! Lži, manipulace, závist...

http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/317634/zpoved-evy-a-lucie-jak-jsme-okradaly-duchodce-lzi-manipulace-zavist.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy

Šmejdi zase při chuti a s novými triky: Zabijačkové hody nebo falešné

výhry v loterii! http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/323788/smejdi-zase-pri-chuti-a-s-novymi-triky-zabijackove-hody-nebo-falesne-vyhry-v-loterii.html?utm_source=blesk.cz&utm_medium=copy

Šmejdi už berou seniorům i krev. Pak jim prodají náramek proti infarktu:

<http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/348123/smejdi-uz-berou-seniorum-i-krev-pak-jim-prodaji-naramek-proti-infarktu.html>

Portál Idnes.cz

Dva roky jsem žila se Šmejdy, vzpomíná Silvie Dymáková

http://ona.idnes.cz/rozhovor-silvie-dymakova-smejdi-dos-/spolecnost.aspx?c=A130530_175710_spolecnost_jup

Režisérka Šmejdů: Napsali mi, že budu rybičkám na dně Labe chutnat:

http://revue.idnes.cz/silvie-dymakova-smejdi-07n-/lidicky.aspx?c=A130418_162110_lidicky_nh

Byl to divoký rok, říká „andělská“ režisérka Šmejdu Silvie Dymáková:

http://hradec.idnes.cz/rozhovor-silvie-dymakova-smejdi-dos-/hradec-zpravy.aspx?c=A131223_2014923_hradec-zpravy_kvi

Museli by vymřít, aby byl klid, říká autorka dokumentů o "šmejdech":

http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-se-silvii-dymakovou-autorkou-filmu-smejdi-f9d-/domaci.aspx?c=A140317_2045826_domaci_jav

To si dělají srandu?! Šmejdi zvedli emoce i v pardubickém letním kině:

http://zpravy.idnes.cz/smejdi-v-letnim-kine-v-pardubicich-dra-/domaci.aspx?c=A130701_1946629_pardubice-zpravy_msv

Jsou jako hyeny, říká režisérka o prodejcích ze svého dokumentu Šmejdi:

http://kultura.zpravy.idnes.cz/rozhovor-dymakova-0nq-/filmvideo.aspx?c=A130422_150737_hradec-sport_tuu

Portál Lidovky.cz

Šmejdi nevymřou, stále budou hledat kličky, říká dokumentaristka:

http://byznys.lidovky.cz/smejdi-nevymrou-stale-budou-hledat-klicky-rika-dokumentaristka-pw8-/firmy-trhy.aspx?c=A131218_125636_firmy-trhy_mev

Čtyři šmejdi už skončili. I díky filmařce, která rozhýbala společnost a úřady:

http://byznys.lidovky.cz/urady-odebraly-ctyrem-firmam-na-predvadeci-akce-zivnost-p2d-/firmy-trhy.aspx?c=A130920_111207_firmy-trhy_kys

Režisérka Šmejdů se bála Ordinance na Nově. Ale její dokument uspěl i tak:

http://byznys.lidovky.cz/sledovanost-smejdu-presahla-milion-dokument-znovu-budi-rozruch-pxl-/moje-penize.aspx?c=A131002_170724_moje-penize_vam

FILM: Problém se šmejdy:

http://neviditelnypes.lidovky.cz/film-problem-se-smejdy-06s-/p_kultura.aspx?c=A130425_172135_p_kultura_wag

Šmejdi jsou výrobky i prodejci, říká autorka filmu o akcích pro seniory:

http://byznys.lidovky.cz/smejdi-jsou-vyrobky-i-prodejci-rika-autorka-dokumentu-o-predvadecich-akcich-pro-seniory-gus-/moje-penize.aspx?c=A120607_154309_moje-penize_rka

Je zvrácené, co staří lidé snesou pro kus salámu, říká dokumentaristka:

http://byznys.lidovky.cz/je-to-zvracene-co-stari-lide-snesou-pro-kus-salamu-a-socialni-kontakt-1iq-/firmy-trhy.aspx?c=A120606_130721_firmy-trhy_rka

Inspekce si došlápla na šmejdy. Za nátlak na seniory dala rekordní pokutu:

http://byznys.lidovky.cz/diskuse.aspx?iddiskuse=A130528_141442_moje-penize_mev

Šmejdi znovu v akci. Okrádají důchodce trikem s darovací daní:

http://byznys.lidovky.cz/smejdi-znovu-v-akci-okradaji-duchodce-diky-triku-s-darovaci-dani-ps9-/firmy-trhy.aspx?c=A140710_104520_firmy-trhy_ttr